

ИЗ ПОЗИЦИЈЕ ПЕСНИКА

Љубомир Симовић, „*Тиџаник*” у *акваријуму*, Издавачки центар Матице српске, Нови Сад 2013

Песник, драмски писац, есејиста с литерарним, позоришним и ликовним преокупацијама у временском и тематском распону од Јефимијине *Похвале кнезу Лазару* и народних балада о војводи Пријезди и Мусићу Стевану, преко висова нашег наслеђа, оличеног у именима и делима Доситеја, Вишњића, Кодера, Стерије, Змаја, Костића, Илића, Дучића, Винавера, Црњанског, Настасијевића и Десанке Максимовић, па све до наших дана и прилика, дочараних, проникнутих и духовно надограђених стваралаштвом Павловића, Данојлића, Бране Петровића, Алека Вукадиновића, те Бећковића, Тешића и Самуровића, између осталих, Љубомир Симовић је и особен хроничар и тумач нашег општег живота и времена, у ширем, наткњижевном и надестетичком смислу. Такве су му, редовно више пута објављиване, књиге *Ковачница на Чаковини*, *Галой на ђужевима*, *Нови галой на ђужевима*, *Гуске у магли и Обећана земља*. Управо том низу припада и „*Тиџаник*” у *акваријуму*, најновија Симовићева књига, објављена у Издавачком центру Матице српске 2013. године, за коју сâм аутор вели да се, писана од 6. маја 2007. до 6. маја 2013. године, тематски, жанровски и стилски везује за помену-те књиге – „испуњене најразличитијим облицима: разговорима, есејима, чланцима, писмима, дневничким белешкама, некролозима, беседама, говорима на демонстрацијама и протестним скуповима, записима и коментарима...” Дакако, и у новој и ранијим књигама, Симовић превасходно говори „из позиције песника, тако да све то представља јединствен и недељив ангажман, који се симултано одвија на неколико планова”. Та *симултаност* је, по нашем аутору, „једна од најбитнијих карактеристика ових књига, које се, без обзира на различите теме којима се баве и на различите облике ... стапају у целину која се може читати као јединствен *дневник*, који обухвата време од 2. априла 1981. до 6. маја 2013. године”.

У „*Тийанику*” у *акваријуму*, последњој деоници Симовићевог необичног дневника, старе и нове песникове читаоце очекује тридесет седам штива, међу којима преовлађују интервјуи објављени у нашим дневним новинама и недељницима. Ту је и понеки мали оглед, неколико пригодних говора и два некролога, један књижевном историчару Мирославу Пантићу а други позоришном уметнику Петру Краљу, оба, заправо, срочена као упечатљиви *есеји-портрети*, чији су јунаци виђени и оживљени као ненадмашиви посвећеници свога позива и позвања. Ту је и слово о Радојку Јовановићу, који је, по Симовићевој смелој интерпретацији, „измислио и створио Рада Драинца: дао му име, лик, карактер, биографију, песничко дело, улогу, послање и задатак”. Ту је, најпосле или најпре, и *есеј-сећање* на блаженопочившег патријарха Павла, виђеног као живи светац, који је „веровао да његов задатак није да суди него да разуме, теши и прашта” и с чијим одласком као да је „нестало и оно једино уво које је било спремно да чује све гласове, све разлоге, све аргументе”.

Уз концизне портрете поменутих и других јунака ове књиге, попут глумице Ружице Сокић и „расног и сјајног есејисте” Светозара Кољевића, у Симовићевом дневнику нас пресреће и низ језгровито и одсечно артикулисаних питања-и-одговора о његовој поезији и поезици, његовим опсесивним темама и мотивима, планетарном позоришном свеprisутству његових *Шојаловића* од Канаде и Колумбије на западу до Кореје и Јапана на истоку, али и о општијим и, као по правилу, трауматичним питањима наше културе, друштва, скорије прошлости и савремености. У овом другом, ширем кругу Симовићевих тема као да претежу, закономерно се и лајтмотивски понављајући и продубљујући, песникови тонови критичког и, у Стеријином духу промишљеног и проживљеног, *џоркоџ патриоџизма*. По Симовићу, као и по својевременом осведочењу Исидоре Секулић, наше је родољубље неупоредиво чешће *џериџоријално* неголи *културно*. А наша данашња власт, осiona и углавном некомпетентна, затвара очи пред најтежим проблемима, нудећи паролe уместо трезвених и одговорних решења. „Странке су предузећа за освајање и поделу власти.” И тако даље, и све жешће, гдекад и са оним хиперболично-карикатуралним онеобичавањем наших нажалост обичних и редовних прилика, како то неретко чине и мали али видовити јунаци његових песама и драма. Таква је, рецимо, и поента једног Симовићевог интервјуа из септембра 2009, по чијем наслову је названа и ова књига. „Човек напросто занем”, каже тамо песник, „кад види с каквом се nonшаланцијом и самоувереношћу вуку неки потези и доносе неке невероватне одлуке. Понекад ми се чини да летимо у авиону чији су пилоти завршили тракторски курс. А пред пилотском кабином се гурају они који би у њу да уђу, позивајући се на исте квалификације.” Као ни Домановић

после Мајског преврата, тако ни Симовић данас, после системског преокрета почетком овог века, не може да предахне. Штавише, овај гласовити песнички побуњеник против својевременог комунистичко-социјалистичког реда ствари, насупротив многима који су склони (како би Кундера рекао) „накнадној орвелизацији” пропалог поретка, налази да је у понечем она држава „била боље организована” и „функционисала боље него ова”. Песнику „напросто бode очи једно суморно поређење. Ми смо у тој држави, у Народном музеју у Београду, могли да гледамо поставке из фондова Прада, мајсторе светског сликарства из збирке Арманда Хамера, Тернерове аквареле из Британског музеја у Лондону, холандско сликарство из 18. и француско сликарство из 19. и 20. века из збирке Народне галерије у Прагу, старе мајсторе из збирке Дрездена, преколумбовску уметност Перуа, из перуанских института и музеја, 7.000 година културе и уметности на Еуфрату и Тигру, из Генералног директората антиквитета у Багдаду, злато Скита из музеја Совјетског Савеза, и Трачко благо из музеја Бугарске, средњовековну уметност Грузије, из музеја у Тбилисију, уметност Астека, и изложбу Лице Мексика, из Национално-антрополошког музеја Мексика, и благо из трезора московског Кремља... Ту је био, буквално, цео свет. Сад је то пустиња. Истовремено, слике и скулптуре из фондова Народног музеја ишле су свуда по свету. А сада чаме по депоима. Данас је тај музеј више од десет година затворен, због реконструкције, која је одавно требало да буде завршена, а за коју се још увек не зна кад ће да почне... Сличну судбину доживљава и Музеј савремене уметности на Ушћу... Пропале су највеће издавачке куће: Нолит, Просвета, БИГЗ, Рад, угашени су најгледанији и најутицајнији књижевни часописи...” Кад је већ о часописима реч, можемо овом политичком и културном Симовићевом ламенту из октобра 2012. додати и две-три његове реченице казане само месец дана раније: „Књижевни часописи су имали и читаоце, и моћ, и утицај. Доста је било, на пример, да Мића Данојлић или Драган Колунџија објаве у *Делу* циклус песама па да преко ноћи постану књижевно име. Данас можете да објавите и двадесет књига па да за вас и ваше књиге не зна нико.” Ту је и питање „сме ли Београд да буде без књижаре Матице српске! И сме ли Матица српска да буде без књижаре у Београду!” Верујући да је неморално ћутати, Симовић казује и исписује своје тужалке, буднице и филипике – које, без обзира на повод настанка и њихове формалне, реторичко-литерарне посебности, редовно читамо као заоштрен, па и убојит *есеј-проблем*, узбуњен, непретргнут, дописиван припадом, у наставцима. Онима, пак, који мисле да песници треба или могу да живе у некаквом песничком времену, „времену ван историје”, Симовић сабрано одговара питањем „је ли такво време опште могуће”, успут подсећајући на запажање Павла Флоренског

да „ни усамљено острво не спасава од вихора историјског живота” и на упозорење Мирче Елијадеа да „не постоји људска чињеница која истовремено није и историјска чињеница”. Овим одмереним и филозофски утемељеним размишљањима и присећањима из недавне 2012. године ваља придодати и она друкчија, шокантнија Симовићева прозрења, казана у два наврата ранијих година, по којима је немогућно ћутати пред лицем наше новије историје, за коју му се тада учинило како се „савршено уклапа у троугао” који затварају Шекспирова крвава трагедија *Маџбей*, Жаријева гротеска *Краљ Иби* и гангстерска филмска прича *Бони и Клајд*!

Бритак политички аналитичар и неумољив критичар нашег културног или псеудокултурног живота, Љубомир Симовић – ево лепог парадокса – са истом мером одређености, одсечности, па и кременитости говори и о оном што воли, што држи за аутентично, смислено и вредно, о природи као нашем спасоносном колико и задатом дому и закриљу, о свету буба и риба за који олако верујемо да је инфериорнији од нашег, о наоко простом и приземном животу периферије, која, по њему, „можда јесте периферија у односу на Теразије, али није периферија у односу на звезде”, о вечном творачком и откривачком немиру знакова и речи од неолита до данашњих графита, те о неисцрпној експресивној свежини улице и пијаце (која је, мимо и изнад основне сврхе, увек изложба и увек позориште). Кад бисмо морали са цигло две речи именовати Симовићев однос према свету, друштву, култури и језику, онда би, можда, били најприкладнији атрибути *виџналистички* и *демокрајтски*, при чему овај други посебно указује на песников однос према речи и њеним посвудашњим, каткад и непредвидљивим творачким извориштима. Оно што је пре шездесет година Михиз рекао за Вељка Петровића – да му је језик „понекад улички непосредан и жив”, „са честом смелошћу за реч ироничну, малу, сочну”, што Петровића чини „једним од првих демократа нашег песничког језика” – могло би умногоме да вреди и за језичко-књижевне погледе, па и сам песнички говор Љубомира Симовића.

И тако, напokon, доспевамо до најбитнијих и најлепших исказа у Симовићевом дневнику. Они су, дакако, аутопоетички и поетички, откривају песников однос према неким исходштима и етапама његовог стваралаштва и његово поимање поезије уопште, увек и свугде. Како је „*Тиџаник*” у *акваријуму* углавном вршњак с песничким трокњијем *Планеџа Дунав* истог аутора, упутно је у овом извештају застати макар над једним од неколико песникових разјашњења његовог тематско-инспиративног „изласка на Дунав”. Опчињен, песник опчињава. „Дунав фасцинира”, пише Симовић у једном недељнику септембра 2009, „Дунав фасцинира и као слика и као стихија, и као амбијент, и као симбол. Фасцинира мноштвом облика живота који се развијају у његовом

откриљу. Фасцинира, да се послужим Хелдерлином, мноштвом 'градова које је засновао'. Фасцинира оном пучином која се протеже од Земуна до Панчевачког моста, пучином која у време пролетњих поплава прети да се поново претвори у Панонско море. Али највише фасцинира као тачка с које се поглед отвара на све стране, у свим правцима у простору и времену. На Дунаву имам утисак да сам у непосредној вези са свим земљама кроз које протиче. Имам утисак да ништа од онога што је прошло није прошло. Да су сва времена присутна и жива управо у овом часу, да постоје сва одједном и заједно ... Отвореност те сцене коју ми је понудио Дунав омогућила ми је да овом књигом обухватим све крајности, све распоне, све нивое, сва времена, све од неолита до Белефа, све од миша до Ахила, све од неког пијачног пивопије до Зевса и Хомера."

Песма у прози? Путопис? Песнички манифест? Све то, и још понешто, избија, попут понорнице, стихијно колико и законито, на неколико места посвећених у овој књизи Дунаву као природи и култури, чуду и симболу, ходу времена и тачки свевремена. Макар и неке друге фасцинације налазиле повремен одјек у новијем Симовићевом бележењу поетске и укупне егзистенције, Дунав и доживљај Дунава као да бивају главни, па и сабирни центар песниковог призивања и одгонетања дивотних објава и тајни света и живота.

Шта је, најпосле, поезија и има ли она будућност? Ма колико нам се чинило да после Филипа Сиднија, Шелија, Хелдерлина, Хуга Фридриха и Пола Валерија, или Енценсбергера, или нашег Павловића, Мишића и Киша, готово и да се и нема шта ново рећи о природи и функцији поезије, о њеном удесу да у нововековном добу буде углавном промишљана у појмовима „кривице” и „одбране”, или о предсказивању да ће је у времену које долази сви писати, или, што је можда исто, да је нико неће читати, ипак се и данас постављају слична питања и траже слични одговори. Или поготово данас, и овде, где су тиражи мали, читаоци ретки, књижевни живот утихнуо, а таблоидни видови општења, говора и мишљења безмало посве истиснули из нашег живота друкчије, више побуде и потребе. Шта је поезија, где пребива, како и зашто измиче дефиницијама, чиме понекад и сама даје повод за оспоравање маловерним и сумњичавим духовима, па и јетким негаторима? И нису ли, на њену штету или њену срећу, они који је поричу заведени и преварени њеним сурогатима, оним што се хоће поезијом а није поезија, јер је, како би рекао Симовић, лишено „онога без чега поезија није могућа: живота и талента”?

Кључне одговоре нашег песника читамо у његовом песништву и његовим есејима о српским песницима. Остало је, међутим, понешто важно и ново за нове саговорнике и нове читаоце у новим околностима. Издвојимо за ову прилику само неколико свежих, луцидних увида

из „*Тиџаника*” у *акваријуму*. По једном, из новембра 2008, произлази да је уместо термина *авангардна* или *модерна* упутније користити термин *жива поезија*, што би значило „жива у језику, жива у проблему, у мотиву, у слици, жива у изразу, жива у открићу, жива у чињеници да казује и открива нешто чега пре ње није било” и „да нас води тамо где нисмо били”. По другом налазу, из октобра 2009, забележеном као реплика на есеј *Против песника* Витолда Гомбровича, неправедно је о (не)моћи и (без)значајности поезије закључивати на темељу онога чега у песми не сме да буде – „превише поетских речи”, „превише метафора”, „сублимације” и „кондензације”, те извештачености, препотенције и позе – јер се „о поезији не може судити на основу оног што је рођено мртво него на основу онога што је живо и што говори живим и новим језиком” (Било би, узгред речено, занимљиво чути Симовићево мишљење о поетичким упориштима песничке књиге *Против поезије* Милутина Петровића). Треће пак прозрење Симовићево, казивано у више наврата а посебно избистрено у једном дужем интервјуу из септембра 2012, поручује како „поезија измиче свакој дефиницији, између осталог и зато што се она стално мења. Једино што се о поезији може да каже, а да се она притом не ограничи, јесте: *Поезија је нешто друго*. Ако ме питате: Нешто друго у односу на шта?, могао бих да Вам кажем: Нешто друго у односу на све. Чак и у односу на оно што је она сама била јуче.”

Да је, уз већ поменути свеколику симултаност различитих видова Симовићевог књижевног, есејистичко-критичког и дневничко-хроничарског дела и деловања, поезија и мисао о поезији нуклеус његовог књижевног света потврђује, ево, и „*Тиџаник*” у *акваријуму*. У том смислу, као што је запажено и приликом доделе награде за животно дело овом писцу у Српској књижевној задрузи (управо у дану окончања ове белешке), Љубомир Симовић је упоредив с великим нашим међуратним лиричарима, Црњанским, Растком Петровићем и Настасијевићем.

Преиначујући, заменом имена и наслова, закључну Симовићеву реченицу из беседе о Кољевићевој књизи *Одјеци речи*, на самом крају ћемо рећи како ће неки будући истраживач, који буде одређивао смер, сврху, обим и домет Симовићевог рада, морати да упали лампу и над овом књигом, над „*Тиџаником*” у *акваријуму*.

Славко ГОРДИЋ